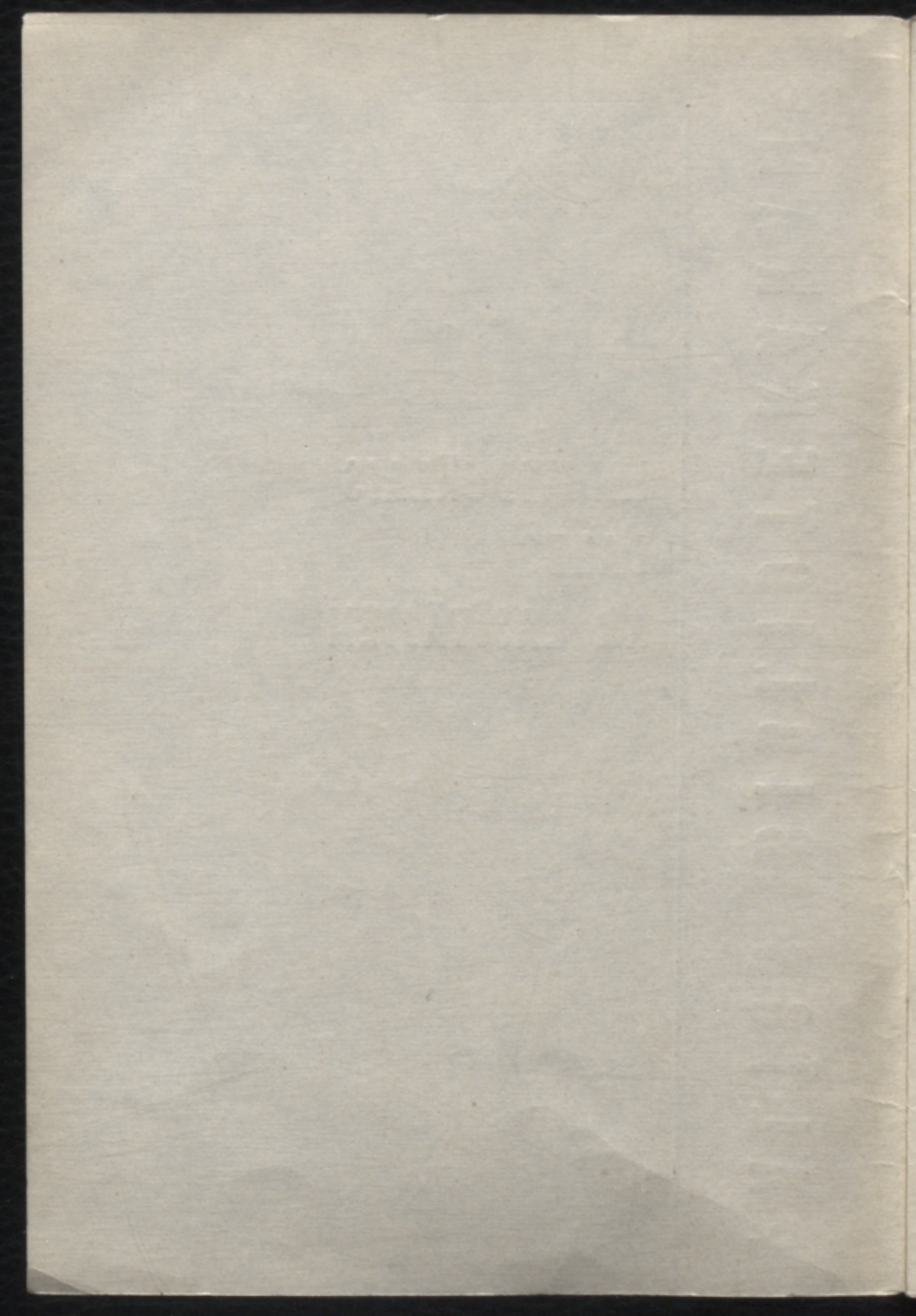

L 83-3
L 127

PALĪGS BIBLIOTEKĀRAM

INDIVIDUĀLAIS
DARBS
AR LASĪTĀJIEM

L 83-3
L 127

L
0

VIĻA LAČA LATVIJAS PSR VALSTS BIBLIOTĒKA
Zinātniskās metodikas un bibliogrāfijas nodaļa

Palīgs bibliotekāram

INDIVIDUĀLAIS DARBS AR LASĪTĀJIEM

Metodiski norādījumi

Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēka
Rīga 1983

024
78,35
In 140

Sastādītāja L. G a r o n s k a
Anketu sastādīja I. K a l i n k a

Составитель Л. Г а р о н с к а
Анкету сôставила И. К а л и н к а

В помощь библиотекаря
ИНДИВИДУАЛЬНАЯ РАБОТА С ЧИТАТЕЛЯМИ
Методические указания
Рига, Государственная библиотека
Латвийской ССР им. Вилиса Лациса, 1983
На латышском языке

INDIVIDUĀLAIS DARBS AR LASĪTĀJIEM

Metodiski norādījumi

Par izdevumu atbild L i g a G a r o n s k a.
Redaktore R. K i t e. Korektore L. G a r o n s k a.
Parakstīts iespiešanai 14.01.83. JT 14080.
Tipogr. papīrs, formāts 60x84 1/16, 3,00 fiz. iespiedl.,
2,79 uzsk. iespiedl., 1,85 izdevn. l. Metiens 1300.
Pasūt. Nr. 178. Bez maksas.

Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēka, 226011, Rīgā,
Kr. Barona ielā 14.

Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēkas rotaprints,
226011, Rīgā, Kr. Barona ielā 14, tel. 287597.

IEVADS

PSKP CK lēmumā "Par ideoloģiskā un politiskā audzināšanas darba tālāku uzlabošanu" (Cīņa, 1979, 6. maijā) norādīts, ka šī darba idejiskā līmeņa un efektivitātes paaugstināšanai nepieciešama kompleksa pieeja visa audzināšanas darba organizācijai - politiskās, tikumiskās un darbaudzināšanas vienotības nodrošināšana, ievērojot dažādu darbaļaužu grupu īpatnības. Mūsdienu cilvēka komunistiskā audzināšana-padoņu bibliotēku darba sastāvdaļa. Tā sevišķi nozīme ir individuālajam darbam ar lasītājiem.

Lai pilnveidotu lasītāju bibliotekāro apkalpošanu, Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēka laiž klajā metodiskus norādījumus "Individuālais darbs ar lasītājiem", kas domāti valsts masu bibliotēkām. Šajā izdevumā izmantoti Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēkas izdevumos "Metodiski norādījumi kultūras darbinieku semināriem... mācību gadā" pēdējos gados publicētie metodiskie norādījumi individuālajā darbā ar lasītājiem.

Pareizi veikts individuālais darbs ar lasītājiem ir pamats efektīvam masu darbam. Izmantojot individuālajā darbā iegūto informāciju par lasītāju interesēm un vajadzībām, var noteikt masu darba galvenos uzdevumus un tematus, kas interesē lielāko lasītāju daļu, kā arī piemērotākas masu darba formas. Nav iespējams veiksmīgi organizēt masu pasākumu, ja tā sagatavošanas periodā netiek veikts individuālais darbs. Piemēram, organizējot lasītāju konferenci, bibliotēkām jāveic indivi-

duālas pārrunas ar lasītājiem par apspriežamajām grāmatām, tām veltītiem kritiskiem rakstiem, recenzijām un jauzeicina piedalīties pasākumā: Pēc masu pasākuma individuāli jāstrādā ar tiem lasītājiem, kurus ieinteresējuši pasākumā skartie jautājumi, jānostiprina un jāpadziļina radušās intereses. Individuālās sarunās ar lasītāju noskaidro viņa atsaukšmes par pasākumiem, izstādēm, priekšlikumiem masu darba uzlabošanai.

Tai pašā laikā individuālais darbs kļūst efektīvāks, ja to papildina masu pasākumi.

1. LASĪTĀJU INTEREŠU IZPĒTE

Individuālā darba galvenais uzdevums ir atrast katra lasītāja vajadzības un interesēs atbilstošākos un labākos izdevumus, tādēļ lasītāju interešu iepazīšana ir pamats veiksmīgai literatūras propagandai un individuālajam darbam ar lasītājiem. Lasītāju intereses jāpēta sistemātiski un plānveidīgi. Lai iegūtas ziņas nebūtu vienpusīgas un secinājumi kļūdaini, jāizmanto dažādas lasītāju interešu izpētes metodes.

Lasītāju intereses nosaka viņu profesija, nodarbošanās, izglītības līmenis, sabiedriskie pienākumi, ģimenes stāvoklis, dzīves apstākļi, vecums un citi faktori. Tāpēc bibliotekāram jāzina lasītāju sastāvs un apkalpojamā rikrorajona saimnieciskās, kultūras un sabiedriskās dzīves profils. Vispārīgu priekēstatu par bibliotēkas lasītāju sastāvu - to galvenajām sociālajām grupām, sadalījumu pēc vecuma, izglītības, tautības, dzimma - sniedz bibliotēkas dienasgrāmatas 1. daļa "Lasītāju un

apmeklējumu uskaite". Zīpas par mikrorajonu atspoguļo ekonomiskās un kultūras dzīves profila kartotēka.^x

Katra lasītāja intereses bibliotekārs iepazīst sarunā ar lasītāju tieši bibliotekārās apkalpošanas gaitā. Pirmā saruna ar lasītāju parasti notiek, viņam pierakstoties bibliotēkā. Šajā sarunā bibliotekārs iegūst lasītāja formulāra aizpildīšanai nepieciešamās zīpas (bibliotekāram jāatceras, ka rūpīgi jāaizpilda arī formulāra vāka 3. leppuse, kas sniedz zīpas par lasītāja interesēm, sabiedriskajiem pienākumiem un personisko bibliotēku), noskaidro, kādā lasītājs ieradīs bibliotēkā, par kādu tematu, kādu rakstnieku darbus vēlas lasīt. Ja lasītājs ir mazrunīgs, noslēgts un tādēļ pirmajā sarunā viņa intereses neizdodas noskaidrot, kā arī, ja lasītājam īpašu interešu nav vai tās ir nenoteiktas, cili par lasītāja interesēm aizpilda vēlāk, kad lasītājs iepazīts tuvāk, viņa intereses nostabilizējušās. Ja, pierakstot lasītāju, uzzinām, ka viņam ir plašas priekšzināšanas un spilgti izteiktas intereses par noteiktu jautājumu vai tematu, bibliotekāram jānoskaidro, vai lasītājs vēlas saņemt informāciju par jaunāko literatūru viņu interesējošā jautājumā. Priekšstats par lasītāju jāpadziļina nākamajās apmeklējuma reizēs. Sarunā jāuzzina lasītāja domas par izlasīto, kā tas ietekmējis viņa intereses - vai izlasītais pamudinājis padziļināt vai paplašināt tās, vai, tieši otrādi, samazinājis vēlēšanos lasīt par šo tematu, ar kādām grāmatām lasītājs vēl gribētu iepazīties. Lasītāja atsaukmes par izlasīto palīdz bibliotekāram noteikt viņa lasīšanas kultūras līmeni - vai lasītājs

^x K. Lasītāju iesaistīšana un bibliotēkas propaganda. Konsultācija.- Grām.: Metodiski norādījumi kultūras darbinieku semināriem 1981./82. mācību gadā.R.,1981, 16.-27. lpp.

spēj novērtēt izlasīto, vai izsaka pārdomātas un trāpīgas atziņas un savas domas vai aprobežojas ar vienkāršu apgalvojumu, ka grāmata ir patikusi vai nē. Sarunās bibliotekārs uzzina arī lasītāja domas par literatūras izstādēm, bibliogrāfiskajiem apskatiem un citiem masu pasākumiem, katalogiem un bibliogrāfiskajiem izdevumiem, precīzē ziņas par viņa interesēm, kas iegūtas ar citām pētīšanas metodēm.

Sarunā gūto priekšstatu par lasītāja interešu loku un lasīšanas kultūras līmeni var papildināt, izmantojot novērošanas metodi. Bibliotekārs sistemātiski, taktiski un neuzkrītoši vēro lasītāju bibliotēkā - kā viņš izvēlas literatūru, pie kādu nozaru literatūras apstājas, vai pakavējas pie izstādēm, vai ņem no tām literatūru, vai izmanto katalogus, kartotēkas, bibliogrāfiskos izdevumus, vai nepieciešama bibliotekāra palīdzība un, ja nepieciešama, vai vēlas to saņemt (pretējā gadījumā bibliotekāram jāpalīdz lasītājam nemanāmi). Novērot lasītājus ieteicams arī masu pasākumu laikā (viņu aktivitāti, runas kultūru, patstāvīgas vērtēšanas spējas utt.).

Plašākas ziņas par lasītāju interesēm sniedz lasītāju formulāru analīze. Tā jāveic sistemātiski (vēlams divreiz gadā) un plānveidīgi. Parasti analizē tās grupas formulārus, kura izdalīta bibliotēkā diferencētai apkalpošanai, piemēram, skolēnu, strādājošo jauniešu, lopkopju mehanizatoru formulārus. Analīzes gaitā vērtē gan atsevišķu grupas locekļu, gan visas grupas lasīšanu. Individuāli var analizēt arī kāda atsevišķa lasītāja lasīšanu, kuram nepieciešama lielāka bibliotekāra palīdzība literatūras izraudzīšanā. Bibliotekārs, izskatot lasītāju formulārus, uzzina gan visas grupas, gan katrē grupas

locekļa lasīšanas apjomu, saturu un virzienu - cik grāmatas vispār izlasītas analizējamā periodā, vai lasīšana bijusi daudzpusīga, kādu nozaru literatūra lasīta visvairāk, par kādiem tematiskiem interesējās, vai lasa par aktuāliem sabiedriski politiskiem, kultūras un mākslas dzīves jautājumiem. Ja analizē vēlas noskaidrot, kā lasīta literatūra par noteiktu tematu, rūpīgi jāpārdomā, no kādām nodaļām tematiskais komplekss sastāv. Piemēram, tematu "Padomju patriotisms un sociālistiskais internacionālisms" atklāj gan daiļliteratūra, gan populārzinātniskā literatūra par Komunistisko partiju, mūsu Dzimteni, tās vēsturi un šodienu, nacionālās atbrīvošanās cīņu pasaulē, par mieru, demokrātiju, sociālismu. Bibliotekāram jānovērtē, vai lasītājs iepazinies ar labākajām grāmatām par viņu interesējošo tematu, ja nav, tad jāatzīmē, kādas grāmatas vēlams ieteikt. Lasīšanas analizē noskaidro, kādu tautu literatūra, kādu rakstnieku darbus un kurus literatūras žānrus lasītājs visvairāk iecienījis, vai labāk patīk literatūra ar spraigu sižetu, aprakstošu, bagāta ar faktu materiāliem, romantiska utt., vai intereses noturīgas. Īpaši jānoskaidro izdevumi, kas izlasīti specialitētē. Izlasītās literatūras uzskaiti pa nozarēm atvieglo iedaļas lasītāju formulāru pildīšanu lappusēs. Tās aizpilda, izsniedzot literatūru lasītājam vai arī analīzes laikā. Bibliotekārs var konstatēt, kādas tematikas literatūra ir vispopulārākā dažādās lasītāju grupās, kā arī atsevišķu grāmatu lasāmību. Šajā gadījumā jāizvēlas nozīmīgi un atbilstīgajai lasītāju grupai sevišķi propagandējami temati un grāmatas. Tā bibliotekāri, kuri strādā ar vecāko klašu audzēkņiem, var noskaidrot, vai šīs grupas lasītāji ir iepazīmušies ar nozīmīgākajām grāmatām par profesionālās orientācijas jautā-

juniom, piemēram, J.Kļimovs "Skola... un tālāk?" (R., 1975. 120 lpp.), I.Karcevs "Meklē savu profesiju" (R., 1976. 102 lpp.). Ja īpaša uzmanība bibliotēka veltīta lasītājiem - bērnu vecākiem, bibliotekārs var uzzināt, vai viņi ir iepazinušies ar literatūru par dažādiem audzināšanas jautājumiem.

Analizējot noteiktas lasītāju grupas formulārus, svarīgi ir noskaidrot vidējo lasāmību un apmeklējumu skaitu mēnesī, noteikt aktīvākos un mazāk aktīvos grupas lasītājus.

Formulāru analīzes rezultāti jāizvērtē un jāizdara secinājumi turpmākajam darbam ar visu grupu un katru lasītāju atsevišķi. Noskaidro lasītājus, kam vajadzīgi bibliotekāra ieteikumi, pāreids, kādu nozaru literatūru, par kādiem tematiem aktīvi propagandēs, kuras literatūras propagandas formas pielietot; iepazīst bibliogrāfiskos līdzekļus, kas izmantojami darbā ar šo grupu, ja nepieciešams, sastāda ieteicamās literatūras sarakstus visai grupai vai atsevišķiem lasītājiem. Kārtējā formulāru analīzē iegūtās ziņas salīdzina ar iepriekšējo analīžu rezultātiem un izdara secinājumus par lasīšanas saturu un apjoma izmaiņām visai lasītāju grupai, kā arī nosaka individuālā darba efektivitāti.

Zināmu priekšstatu par lasītāju var gūt no viņa pieprasījumiem^x pēc literatūras. Lasītāji ar augstāku lasīšanas kultūru pieprasa konkrētus iespieddarbus, literatūru par noteiktu tematu, interesējas par kāda autora darbiem. Mazāk sagatavoti lasītāji, kuru intereses nav skaidri izteiktas, biežāk lūdz bibliotekāru iedot "kaūt ko palasīt". Šiem lasītājiem jāvelti

^x Sk. šī izdevuma 33.- 38. lpp.

sevišķa vērība, jāpalīdz izveidot viņu intereses, jāiesaka tām atbilstošas grāmatas.

Lai noskaidrotu lasītāju vajadzības un intereses, viņu vērtējumus un ierosinājumus par bibliotēkas darbu, literatūru un lasīšam, ieteicams izmantot aptaujas anketas.

Anketas paraugs:

Cienījamais lasītāji!

Mūsu bibliotēkas darba uzlabošanai lūdsam Jūs atbildēt uz šādiem jautājumiem. Aizpildot anketi, pasvītrojiet piemērotāko atbilžu variantu (vai pierakstiet savu) vai ievelciet krustiņu attiecīgajā ailē.

Pu iepriekš pateicamies par piedalīšanos aptaujā.

1. Kādam nolīkam Jūs ņemat grāmatas bibliotēkā?

1. Mācībām skolā, tehnikumā, augstskolā
2. Profesionālām vajadzībām
3. Politmācībām
4. Sabiedriskajiem pienākumiem
5. Amatierismam
6. Atpūtai un pašizglītībai

2. Kādus bibliotēkas pakalpojumus Jūs izmantojat visbiežāk?

1. Saņemtu literatūru
2. Iepazīstos ar jaunieguvumiem
3. Saņemtu bibliogrāfiskas uzskaites
4. Iegūstu informāciju
5. Iepazīstos ar grāmatu izstādēm
6. Noskaidroju un precizēju dažādus faktus
7. Izmantoju citus bibliotēkas pakalpojumus (kādus?)..

.....

3. Kādu literatūru Jūs izvēlaties bibliotēkā? (Atzīmējiet ar krustiņu attiecīgajā ailē)

Literatūras veids		Galveno- kārt	Dažkārt	Nemas
		1	2	3
1.	Daīlliteratūru			
2.	Sabiedriski politisko literatūru			
3.	Speciālo literatūru			
4.	Populārzinātnisko literatūru			
5.	Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, atlantus) un bibliogrāfiskos līdzekļus			
6.	Literāri mākslinieciskus žurnālus			
7.	Pārējos žurnālus			
8.	Laikrakstus			

4. Kādu daīlliteratūru Jūs bibliotēkā izvēlaties visbiežāk?

		Galveno- kārt	Dažkārt	Nemas
		1	2	3
1.	Dzeju			
2.	Vēsturiskos romānus			
3.	Sadzīves romānus un stāstus			
4.	Psiholoģiskos romānus			
5.	Kriminālromānus			
6.	Fantastiku			
7.	Luģas			
8.	Memārus, literāres atmiņas			
9.	Mākslinieciskus aprakstus			
10.	Humoristiku			

5. Vai Jūs apmierina mūsu bibliotēkas nozaru literatūras fonds?

	Nelasu	Apmie- rina	Neap- mie- rina	Grūti pa- teikt
	1	2	3	4
1. Pedagoģijas literatūra				
2. Vēstures literatūra				
3. Dabaszinātņu literatūra				
4. Ģeogrāfijas literatūra				
5. Lauksaimniecības literatūra				
6. Medicīnas literatūra				
7. Fiziskās kultūras un sporta literatūra				
8. Mākslas literatūra				
9. Ekonomikas literatūra				

6. Kādas konkrētas grāmatas Jūs interesē, bet bibliotēkā tās neesat varējis dabūt?

7. Kurus žurnālus Jūs bibliotēkā izskatāt vi. biežāk?

8. Ar kādiem žurnāliem Jūs ieteiktu papildināt bibliotēkas fondu?

9. Kādi apstākļi, pēc Jūsu domām, sekmētu mūsu bibliotēkas darbu?

10. Kuru bibliotēku pakalpojuma Jūs vēl izmantojat?

11. Cik liels ir Jūsu personiskais grāmatu krājums?

1. Nedaudz (līdz 10)
2. Daži desmiti
3. Apmēram simts
4. Vairāki simti
5. Apmēram tūkstošs
6. Vairāk nekā tūkstošs

12. Kādas grāmatas Jūsu ģimene iegādājas?

	Iegādājamās grāmatas		
	Nepērkam	Dāzkārt	Galvenokārt
	1	2	3
1. Jaunos romānus un stāstus krājumus			
2. Dzejoļu krājumus			
3. Jaunos klasiskos iedevumus			
4. Memuārus			
5. Bērnu grāmatas			
6. Mākslas albūmus			
7. Sabiedriski politisko literatūru			
8. Dežūdu nozaru literatūru			
9. Uzskatu literatūru (enciklopedijas, vārdnīcas)			
10. Bibliogrāfiskos līdzekļus			

13. Dažas ziņas par Jums

Jūsu nodarbošanās.....

Izglītība

Vecums

Ģimenes locekļu skaits

Mācības politiskās izglītības sistēmā

1. Jā

2. Nē

Valāspriekš

1. Ir (kāds?)

2. Nav

Sabiedriskie pienākumi

1. Ir (kādi?)

2. Nav

Ja sastādīta cita anketa, tās jautājumi jāsakāpo ar Viļa Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēkas Zinātniskās pētījības nodaļu.

Sarunas ar lasītāju, vērojums, atzīmes per pieprasījumu veidu, formulāru analīžu rezultātus un secinājumus ciemu bibliotēku darbinieki ieraksta bibliotekāra dienasgrāmatā, bet lielākas bibliotēkas (RCB, pilsētu un pilsētoiematu bibliotēkas) - lasīšanas kartotēkā^x. Īsas ziņas par lasītāja interesēm var ierakstīt lasītāja formulāru vāku pēdējā lappusē.

Savāktās ziņas par lasītāju sastāvu un interesēm apkopo un atspoguļo l a s ī t ā j u p r o f i l a k a r t o t ē k ā. Tā sastāv no četrām daļām. Pirmajā daļā sniedz ziņas par bibliotēkas lasītāju lielāko, noteicošo grupu profesijām, ja nepieciešams, dalot tās sīkāk pa specialitātēm. Kartotēkā nefiksē ziņas par nekvalificēta darba strādniekiem (bērnu darba auklēm, krāvājniekiem u.c.), mājsaimniecībām, pensionāriem, kā arī par profesijām, kas kopšies tikai nēdsudziem lasītājiem. Lasītāju profila kartotēkas profesiju daļu var iekārtot ar šādām iedaļām:

- Celtniecības speciālisti
- Ekonomisti
- Grāmatvedības darbinieki
- Inženiertehniskie darbinieki

^x Sk. Lasītāju diferencēta apkalpošana masu bibliotēkās. R., 1976, 11. lpp.

Izglītības darbinieki

bērnu mācītāji

skolotāji

biologi

filologi

fiziķi un ķīmiķi

matemātiķi

vēsturnieki

Komjaunatnes darbinieki

Kultūras darbinieki

bibliotekāri

kinomehāniķi

klubu un kultūras namu darbinieki

Iauksaimniecības darbinieki

biškopji

čarskopji

laukkopji

Iauksaimniecības speciālisti

agronomi

veterinārārsti

veterinārfeldšeri

zootehniķi

lopkopji

aitkopji

cūkkopji

slaucējus

telkopji

zirgkopji

mehанизatori

putnkopji

piļkopji

vistkopji

Medicīnas darbinieki

ārsti

feldšeri

medicīnas māsas

Mežsaimniecības speciālisti

Partijas un padomju darbinieki

Sabiedriskās ēdināšanas darbinieki

Sadsīves pakalpojumu darbinieki

aditājas

frizieres

radio un televīzijas meistari

šuvšjas

Strādnieki

atšaldznieki

galdnieki, namdari

jumiņi

krāsotāji

mūrnieki

santehniķi

stiklinieki

elektriķi

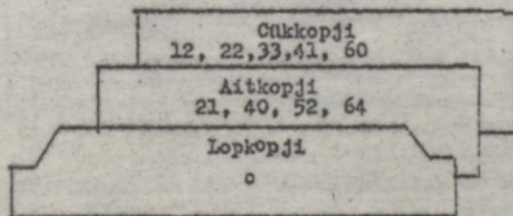
metinātāji

šoferi

virpotāji

Tirdzniecības darbinieki

Katra bibliotēka veido šo kartotēkas daļu atbilstoši
savam lasītāju sastāvam, piemēram:

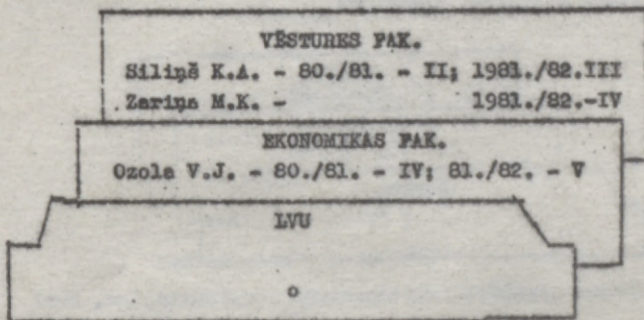

Kartotēkas otrā daļa sniedz ziņas par lasītājiem, kuri
veic nozīmīgus sabiedriskos pienākumus, piemēram, par arod-
biedrību, dabas draugu un grāmatu draugu biedrību aktivistiem,
darbaudzinātājiem, lektoriem, partijas un komjaunatnes aktivis-
tiem, politinformatoriem, propagandistiem.

Lasītāju profila kartotēkas trešajā daļā atspoguļo lie-
lākajām lasītāju grupām raksturīgas, spilgti izteiktas intere-
ses, kuras ievēro kā fonda komplektēšana, tā literatūras pro-
pagandā un lasīšanas vadībā. Piemēram, bibliotekārs lasītāju
interesu izpētē noskaidro, ka daļa bibliotēkas lasītāju ir ak-
tīvi ceļotāju kluba biedri, grupa jauno lasītāju aizraujas ar
auto-motosportu un radiotehniku, daudzas lasītājas interesējas
par mājturību un dārkopību, daži lasītāji - par makšķerēšanu,
medībām, ārstniecības augu vākšanu un lietošanu, divi lasītāji
ir fotoamatieri, trīs - filatēlisti. Šajā gadījumā kartotēkā
jāatspoguļo tikai galvenās intereses, kuras kopīga lielākām
lasītāju grupām; auto-motosports, dārkopība, mājturība, radio-
tehnika, tūrisms.

Lasītāju profila kartotēkas ceturtajā daļā apkopo datus
par neklātienes studentiem. Par katru neklātnieku uzrāda šādas

siņas: mācību iestāde, fakultāte un kurša attiecīgajā mācību gadā. Piemēram:

Katrā kartotēkas daļā vienā kartītē uzrādāmi lasītāji, kam kopēja profesija, vienādi sabiedriskie pienākumi, radniecīgas intereses vai viens studiju priekšmets, atzīmējot viņu formulāru numurus vai uzvārdus un iniciāļus. Kartītes kārtošanas profesiju, sabiedrisko pienākumu, interešu vai mācību iestāžu (vienas augstskolas ietvaros - fakultāžu) nosaukumu alfabētiskā secībā.

RCE apkopē filiālbibliotēku aniegtās siņas par lasītāju sastāvu un interesēm rajona lasītāju profila kartotēkā. Katrā kopkartotēkas daļā vienā kartītē uzrāda lasītājus, kam kopēja profesija, vienādi sabiedriskie ī mācumi, intereses un studiju priekšmets, norādot bibliotēkas siglu un lasītāju skaitu attiecīgajā gadā. Piemēram:

E-ka sigla	Sīkkojji	
1	-	-
2	80 - 1	81 - 1
3	80 - 1	-
4	-	81 - 1
5	-	-
6	80 - 1	81 - 1

utt.

Lasītāju profila kartotēku precīzē katru gadu reizē ar lasītāju pārreģistrāciju; tās veidošanā turpina, pierakstot bibliotēkā jaunus lasītājus.

Zinot lasītāju sastāvu un intereses, bibliotekārs var izstrādāt konkrētu darba plānu aktīvai literatūras propagandai dažādām lasītāju grupām, kā arī individuālajam darbam ar lasītājiem.

2. SAGATAVOŠANĀS INDIVIDUĀLAJAM DARRAM AR LASITĀJIEM. INDIVIDUĀLĀ DARBA METODES

Individuālais darbs ar lasītājiem prasē no bibliotekāra lielu pedagoģisku taktu, labu lasītāju pazīšanu un prasmi propagandēt literatūru.

Lai individuālais darbs būtu mērķtiecīgs, tas labi jāpārdomā. Katru dienu rūpīgi jāsaprotē darbam ar lasītājiem, paredzot, ar kādiem lasītājiem bibliotekārs individuāli strādās, nosakot tematus, par kuriem propagandēs literatūru.

Planojot individuālo darbu, jāievēro lasītāju grupas, kuras iedalītas bibliotēkā diferencētai apkalpošanai.^x Šo grupu lasītājus saista viena vai vairākas kopīgas pazīmes, tomēr katram lasītājam ir *savas* īpatnības, tāpēc arī vienas grupas robežās jāizvērē individuālais darbs. Piemēram, ja grupai kopīga profesija, *atšķirības* starp lasītājiem izpaužas kvalifikācijā, interešu lokā, *atšķirības* īpatnības, lasīšanas kultūras līmenī.

Lai varētu ieteikt literatūru lasītājiem, bibliotekāram pašam daudz jālasa. Iepazīstoties ar jaunieguvumiem, jāpārskata

^x Sk. Lasītāju diferencēta apkalpošana mūsu bibliotēkās: Metod. norād./V.1.ača KPSR Valsts b-ka. - R.: V.1.ača KPSR Valsts b-ka, 1976. - 52 lpp. - (Palīgs bibliotekāram).

katrs izdevums, jāpārdomā, kurus lasītājus tas varētu interesēt. Tā kā bibliotekāram visu literatūru izlasīt nav iespējams, jāizmanto bibliogrāfiskie līdzekļi, recenzijas, kritiskie raksti, lasītāju atsaukmes.

Regulāri ieteicams pārlūkot bibliotēkas fondu, atlasīt interesantas, nepelnīti aizmirstas grāmatas, kas varētu saistīt lasītāju interesi.

Nosakot literatūras propagandas tematus, jāievēro bibliotēkas lasītāju intereses un pieprasījumi. Bibliotekāram operatīvi jāatsaucas uz aktuāliem sabiedriski politiskiem notikumiem. Pirms darba vēlams pārskatīt jaunākos periodiskos izdevumus, atlasīt interesantākos rakstus pārrunāt ar lasītājiem. Svarīgākos tematus, piemēram, "PSRS - 60", "PSKP XXVI kongrese lēmumus - dzīvē!", "Dabas aizsardzība Padomju Savienībā" izrauga ilgākam laika posmam. Literatūras atlasē par izvēlētajiem tematiem izmantojami bibliogrāfiskie izdevumi, mācību programmas, katalogi un kartotēkas. Bibliotekāram rūpīgi jāinspektē atlasītā literatūra, jāizvērtē, kādiem lasītājiem katrs izdevums domāts vai piemērots.

Individuālā darba galvenā metode ir saruna ar lasītāju. Sarunā lasītāja intereses ne tikai noskaidro, bet arī veido un paplašina. Liela nozīme ir sarunām ar lasītāju, ieteicot grāmatas un saņemot tās no viņa atpakaļ. Iesakot lasītājam literatūru, svarīgi ir atcerēties, ka starp bibliotekāra ieteikumu un lasītāja patstāvīgu literatūras izvēli nebūs pretrunas, ja bibliotekārs ievēros lasītāja intereses, vajadzības, literāro gaumi. Par vienu jautājumu vai tematu vēlams ieteikt vairākas grāmatas, lai lasītājam būtu izvēles iespējas. Parasti bibliotekāra un la-

sitāja saruna noris pie grāmatu plauktiem, izstādēm, kur iespējams grāmatas parādīt un lasītājs pats tās var izraudzīties.

Iesakot literatūru, bibliotekāram jāizvairās no šabloniskiem un neko neizteicošiem grāmatu raksturojumiem, kā "Šī grāmata ir interesanta", "tā ir laba grāmata" u.t.t. Jācenšas par grāmatu pateikt būtiskāko un interesantāko. Jāpastāsta arī par žurnāliem un atsevišķiem šim lasītājam piemērotiem rakstiem. Iesakot grāmatu, bibliotekārs var iepazīstināt lasītāju ar recenzijām un kritiskajiem rakstiem, kā arī ar citu lasītāju atsaukumiem par šo izdevumu.

Sarunā bibliotekārs sniedz informāciju par jaunāko, kas interesē lasītāju interesējošā jautājumā, kā arī par plānotajiem pasākumiem bibliotēkā.

Individuālajā darbā ar lasītāju liela nozīme ir pārrunai par izlasīto literatūru. Saņemot grāmatu no lasītāja, jānoskaidro, kā viņš to izpratis un kā vērtē. Pārrunā ar lasītāju par ražošanas vai mācību literatūru noskaidro, kādu palīdzību tā sniegusi praktiskajā darbā, mācībā. Sarunā par daiļliteratūru bibliotekārs cenšas uzzināt, vai lasītājs izpratis autora ieceri, daiļdarba estētiskās vērtības. Bibliotekāram uzmanīgi jāuzklausa lasītāja piezīmes. Sarunai starp bibliotekāru un lasītāju jānoris brīvas domas apmaiņas veidā. Pārruna par izlasīto grāmatu palīdz bibliotekāram labāk iepazīt lasītāju, noskaidrot kļūdas, kādas pielaidis lasītājs darbā ar grāmatu, dod ierosmi turpmākai lasīšanas vadībai, kā arī šīs grāmatas rekomendācijai citiem lasītājiem.

Lei nākamajos apmeklējumos neatkārtotos jau notikušās pārrunas, to saturu, kā arī secinājumus ieteicams ierakstīt

Īpašā burtņīcā vai fiksēt lasīšanas kartotēkā. Īsus secinājumu-
mus var atzīmēt lasītāja formulāru vāka 4. lappusē (bibliote-
kāra piezīmes) vai tajā ielikta lapiņā. Dodot formulāru lasī-
tājam, šo lapiņu ar piezīmēm vēlams izņemt.

Lasītāju vidū ir cilvēki, kuri ne tikai paši aktīvi lasa,
bet labprāt ieteic grāmatas arī citiem. Šo lasītāju apzīmēšanai
lieto terminu lasīšanas līderi. Par lasīšanas līderi uzskatāms
lasītājs, kurš aktīvi propagandē literatūru vismaz trim cilvē-
kiem. Bibliotekāram svarīgi noskaidrot un iepazīt lasīšanas lī-
derus, viņu darbības motīvus. Lasīšanas līderi parasti ir auto-
ritatīvi cilvēki, visbiežāk skolotāji, lauksaimniecības speciā-
listi, kultūriestāžu darbinieki. Īpašu vietu lasīšanas līderu
vidū ieņem jaunieši, jo pēc būtības visi jaunieši, atbilstoši
sava vecuma psiholoģiskajām īpatnībām, ir sākotni vai potenciāli
literatūras ieteicēji. Raksturīgi, ka lasītāji, kurus var uzskatīt
par lasīšanas līderiem, par tādiem sevi apzinās reti. Viņu
darbības galvenie motīvi - rast savām domām un pārliciecībai
atbalsi citos, apmierinot konkrēta cilvēka vai cilvēku grupas
intereses, pretstatīt un salīdzināt savu personību ar citām.
Parasti iesakāmās literatūras vērtība netiek uzskatīta par po-
mamotīvu, tādēļ daudreiz lasīšanas līderu darbība var izraisīt
viņu ietekmē esošo lasītāju aizraušanos ar vienpusīgu vai maz-
vērtīgu lasāmvielu. Bibliotekāram tas jāņem vērā. Ar lasīšanas
līderiem jāstrādā individuāli, jānoskaidro viņu intereses, jā-
iesaka idejiski un maksimāli augstvērtīga literatūra, kas
būtu interesanta, derīga un svarīga kā pašam lasīšanas līderim,
tā arī tiem, kas atrodas viņa ietekmē. Ar lasīšanas līderu pa-
lidzību bibliotekāri var ieteikt literatūru lasītājiem, kuri

nevēlas izmantot bibliotekāra padomu, bet kuriem tas nepieciešams, var padziļināt lasītāju intereses, radīt jaunas, paplašināt lasīšanas tematisko un žanrisko loku.

3. INDIVIDUĀLAIS DARBS AR LASITĀJIEM DAILLITERĀTURAS PROPAGANDĀ

Dailliteratūras fonda bibliotēkā smiedz lasītājiem plašas izvēles iespējas, tādēļ svarīgs bibliotekāra uzdevums ir palīdzēt katram lasītājam izraudzīties idejiski un mākslinieciski augstvērtīgas, viņa interesēm un literārajai gaumei atbilstošus daiļdarbus.

Lai sekmīgi veiktu individuālo darbu ar lasītājiem dailliteratūras propagandā, bibliotekāriem ne vien labi jāorientējas dailliteratūrā un literatūras zinātnē, bet arī labi jāpazīst lasītāji. Pārrunās, sarunās ar lasītājiem, saņemot un izsniedzot literatūru, analizējot lasītāju formulārus, bibliotekāram pakāpeniski jānoskaidro lasītāja erudīcija dailliteratūrā, viņa literārā gaume, lasīšanas kultūras līmenis. Bibliotekāram jāzina: vai lasītājs dod priekšroku vieglai, izklaidējošai literatūrai, aizraujošam sižetam, straujai darbības attīstībai vai nopietna satura daiļdarbiem, lēnam aprakstošam stāstījumam; vai uztver daiļdarba mākslinieciskās īpatnības vai seko tikai sižeta attīstībai; kādas tematikas un žanra literatūra lasītājam tuvska, kādu tautu literatūra iecienītāka, kuras no izlasītajām grāmatām lasītājs vērtē kā mākslinieciski augstvērtīgas, kuras uzskata par mazvērtīgām un kāpēc; kuru autoru daiļvade vai atsevišķi darbi

ir visvairāk iemīloti, kas tajos saista. Iegūtās ziņas cilvē-
ro individuālajā darbā ar lasītājiem, iesakot daļlīteratūru
lasītāja interešu veidošanai, padziļināšanai un paplašināšanai.

Svarīgs bibliotēku darbinieku uzdevums ir panākt, lai
lasītāji ar vēl neizskoptu lasīšanas kultūru biežāk apmeklētu
bibliotēku un aktivizētu lasīšanu. Viņiem jāpiedāvā viegli
uztverami, saistoši darbi - piedzīvojumu un detektīvlīteratū-
ra, sadzīves romāni.

Lai p a p l a š i n ā t u piedzīvojumu un detektīv-
līteratūras mīļotāju l a s ī š a n a s l o k u, viņiem
iesākami mākslinieciski spīdīgi un sižetiski saistoši citas
tematikas darbi, piemēram, Rutku Tēva vēsturisko romānu izlase
"Dumpīgā Rīga" (R., 1976. 320 lpp.), J. Janševska romāns "Mež-
viņus ļaudis" 1.-2. d. (R., 1981.), A. Heiliņa romāns "Lidosta"
(R., 1980. 458 lpp.), J. M. Zimmela romāns "Cilvēks nav vientu-
ļa sala" (R., 1981. 725 lpp.).

Bibliotekārs uzdevums ir palīdzēt lasītājiem, kuri aiz-
raujas ar zinātnisko fantastiku, sasmēklēt kārtējo grāmatu, kā
arī censties pievērst viņu uzmanību daļdarbiem, kas stāsta
par zinātniekiem, izgudrotājiem, talantīgu cilvēku likteņiem,
piemēram, D. Graņina "Meklētāji" (R., 1956. 460 lpp.), "Eju
pret negaisu" (R., 1965. 404 lpp.), A. Kronina "Jaunības gadi.
Šenona ceļš" (R., 1969. 584 lpp.), M. Vilsona "Tikšanās uz tā-
lā meridiāna" (R., 1966. 432 lpp.).

Zinot, kura autora daļrade vai atsevišķi darbi, kā arī
kādas tematikas līteratūra lasītājam tuvāka, bibliotekārs viņa
interesu l o l a paplašināšanai var ieteikt tādu rakstnieku dar-
bus, kuru mākslinieciskais izteiksmes veids vai tematika ca-

saucas ar lasītājs iemīļotajām grāmatām. Piemēram, Ž.Sandas romantisko darbu cienītājiem var ieteikt izlasīt Š.Brontes, E.Češkovas, S.Undsetes daiļdarbus, D.Di Morjē romānu "Rebeka" (R., 1973. 380 lpp.), R.Tagores romānu "Katastrofa" (R., 1958. 336 lpp.). Lasītājam, kurš ar interesi izlasījis E.M.Remarka romānus, jāpiedāvā R. Oldingtona, E.Hemingveja darbi.

Lasītājus, kuri iepazimušies ar kādas valsts vai tautas viena rakstnieka daiļradi, piemēram, ar amerikāņu rakstnieka M.Tvena darbiem, var ieinteresēt arī citu šīs valsts vai tautas rakstnieku grāmatas, piemēram, Dž.Londona, O' Henri daiļrade. Lasītājiem var piedāvāt amerikāņu literatūru krievu valodā, kā arī oriģinālvalodā (ja ir nepieciešamās valodas zināšanas). Uzmanība pievēršama arī daiļdarbu publicējumiem žurnālos, piemēram, I.Šova romāni: "Богач, бедняк..." (Иностранная литература, 1980, № 8-II), "Ночной портье" (Нева, 1980, № 7-8). Ja lasītāju interesējis V.Bubņa romāns "Nesēto rudzu ziedēšana" (R., 1982. 288 lpp.), viņam iesakāmi ne tikai lietuviešu rakstnieku, bet arī citu padomju iztutu autoru daiļdarbi.^x

Lasītāju interesi par noteiktas tematikas literatūru var izmantot, iesakot viņiem dažādu tautu rakstnieku darbus. Piemēram, lasītājiem, kuri labprāt lasa daiļliteratūru par stastiskiem tematiem, iesakāmi padomju rakstnieku Č.Aitmatova, V.Panovas, M.Slucka, I.Samjakina, D.Zigmontes un ārzemju rakstnieku A.Mērdokas, F.Saganas, E.Triolē darbi.

^xUn garāku par mūsu dienu ilgst: Parrunas par grām. - Grām.: 60 gadu brāļu saime. R., 1982, 85.-91. lpp.

Svarīgs bibliotekāru uzdevums ir panākt, lai lasītāji iepazītos ar dažādiem daiļliteratūras žanriem. Populārākais no tiem ir romāns. Tā popularitāti var iemantot, lai radītu lasītājos interesi par pārējiem daiļliteratūras žanriem - stāstu, dzeju, dramaturģiju. Gan padomju, gan ārzemju literatūrā ir rakstnieki, kuru daiļradē līdzās romāniem ievērojama vietu ieņem noveles, stāsti, dzeja vai dramaturģija. Piemēram, lasītājiem, kas izlasījuši S.Cveiga romānu "Sirds nepacietība" (R., 1981. 326 lpp.), iesakāmas rakstnieka "Noveles" (R., 1961. 300 lpp.); Z.Skujina romānu lasītājiem jāatzīst, ka rakstnieks ir atzīts prozas "mazās formas" (stāstu) meistars; lasītājiem, kuri iepazinušies ar H.Gulbja prozaika talantu, var ieteikt izlasīt viņa lugas "Sārūnas ar skopām remarkām" (R., 1973. 424 lpp.); iepazīstinot lasītājus ar V.Belševicas daiļrādī, jāpastāsta, ka viņa ir ne vien laba dzejniece, bet arī stāstu autore, īpaši atzīmējot humoristisko stāstu krājuma "Neloīme mājas" (R., 1979. 134 lpp.)

Lai jauniešiem - estrādes mūzikas cienītājiem radītu interesi par dzeju, viņiem var ieteikt populāru estrādes dziesmu tekstu autoru-dzejnieku D.Avotiņas, L.Brieža, J.Petora, I.Ziedoņa u.c. darbus. Jauniešiem īpaši iesakāmi to dzejnieku krājumi, kas iznākuši sērijā "Dzeja jaunatnei" - Ā.Elksnes, I.Auziņa, M.Čaklā, V.Jūdēna, J.Petora, O.Vācieša, A.Vējāna, I.Ziedoņa dzejoļi.

Lai lasītāji ustvertu daiļliteratūru ne vien kā izziņas avotu, bet arī kā mākslas darbu, bibliotekāram jāpalīdz lasītājam saskatīt daiļdarbu mākslinieciskās īpatnības. Piemēram, iesakot M. Zariņa romānu "Viltotais Fausts jeb pārlebota un papildināta pavārgrāmata" (R.,

1973. 360 lpp.), viņa uzmanība pievēršama rakstnieka īpatnējam tēlojuma veidam, arhaisku, senvārdu izmantojumam; piedāvājot lasītājam A.Sent-Ekziperi darbus, jāspasvīto rakstnieka valodas izmeklētais skaistums, filozofisko zentekstu dziļums; kad lasītājs izlasījis Č.Aitmatova romānu "Un garāka par mūžu diena ilgst" (R., 1982. 302 lpp.), bibliotekāram jānoskaidro, vai lasītājs uztvēris romāna filozofiski alegorisko būtību.

Lai palīdzētu lasītājiem veidot un izkopt literāro gaumi, irprast un novērtēt izlasīto, iemācītu sistemātiski sekot jaunumiem literatūrā, bibliotekāram lasītāji jāiepazīstina ar literatūrkritiskiem materiāliem, kas publicēti periodiskajos izdevumos. Lasītāju uzmanību jāpievērš arī grāmatu priekšvārdiem un pēsvārdiem, jāmāca izmantot bibliogrāfiskos izdevumus. Piemēram, ja lasītājs ar interesi izlasījis V.Verosaļeva grāmatu "Ārsta piezīmes" (R., 1972. 246 lpp.), viņš iepazīstināms ar ieteicamajiem bibliogrāfiskajiem sarakstiem par ārstu dzīvi un darba attēlojuma daļlīteratūrā - "Verosaļevs Vi'entījs. Ārsta piezīmes" (R., 1974. 4 lpp.) no sērijas "Ko lasīt tālāk" un izdevuma "Ko lasīt?" ievietoto sarakstu "Tā ir baltā vairovolka leimīgā būtība - glābt" (R., 1980. 6 lpp.).

4. LASĪTĀJU IEINTERESĒŠANA PAR POPULĀRZINĀTNISKO

LITERATŪRU

Viauslgi attīstītas personas veidošanu veicina daļlīteratūras un dažādu zinātņu nozaru literatūras lasīšana. Tā kā populārzinātnisko literatūru atšķirībā no daļlīteratūras lasa ne visi lasītāji, svarīgu bibliotēku uzdevums ir attīstīt viņu interesi par sabiedriski politisko un citu nozaru

literatūru, piesaistīt populārsinātniskām grāmatām jaunus lasītājus. Te īpaši noderīgi dažādi populārsinātnisko sēriju^x izdevumi. Populārsinātniskās literatūras lasīšanu paātrinātībai veicina lasītāju individuālā apkalpošana, literatūras ieteikšana sarunā ar lasītāju.

Iesakot lasītājam nozaru literatūru, plaši izmantojamas dailliteratūras un populārsinātnisko grāmatu kopšās piezīmes. Lasītājiem, kas sistemātiski lasa dailliteratūru, vēlams ieteikt izlasītajam daļdarbam tematiskā ziņā tuvu populārsinātnisku grāmatu.

Vēsturisko romānu cienītājus saistīs arī izdevumi par dažādu tautu vēsturiskās attīstības ceļiem, piemēram, P. Jūdeiko grāmata "Tālo rītausmu atblāzma" (R., 1976. 208 lpp.), latviešu padomju rakstnieka un ģeogrāfa A. Lielā darbi: "Konkistadori" (R., 1976. 392 lpp.), "Lejup pa Amazoņu upi" (R., 1976. 251 lpp.), "Pāri melnajam kontinentam" (R., 1978. 271 lpp.). Vāpjiem jāpiedāvā arī sērijas "Stāsti par vēsturi" izdevumi. Līdzās romāniem un stāstiem, kuru darbība risinās Lielā Tsvijas kara laikā, lasītājiem iesakāmi apraksti par Lielo Tsvijas karu, tā dalībniekiem, to atmiņu stāstījumi, piemēram, I. Sokolova "Cik jauni mēs bijām" (R., 1969. 120 lpp.), I. Šilingovskis "Tanki liecās" (R., 1971. 68 lpp.); C. M. Mremenko "Генеральный штаб в годы войны". Кн. I-2 (М., 1974-1975).

Piedzīvojumu literatūras mīļotājiem rekomendējamās populārsinātniskās grāmatas, kas atklāj

^x Sīkāk par populārsinātniskajām sērijām sk. izdevumā Daba - mums un nākotnei. - R., 1980, 8.-10. lpp.

attiecīgā jautājuma būtību, sniedz faktu materiālu. Piemēram, lasītājiem, kas labprāt lasa detektīvus, var ieteikt grāmatas: "Modrā sardze" (R., 1970. 440 lpp.), I.Skorins "Mēs - no kriminālās meklēšanas dienesta" (R., 1977. 152 lpp.), М.Т.Любарский, В.И. Санов "Наше свидетели" (М., 1970. 224 с.). Lasītāji, kas iemīlojuši grāmatas par izlūkiem, iepazīstināmi ar literatūru par kara tematiku un padomju izlūkiem, piemēram, A.Azerova, V.Kudrjavcevs "Aizmirsti savu vārdu" (R., 1975. 174 lpp.), "Čekisti" (R., 1969. 392 lpp.), M.Koļesņikova, M.Koļesņikova "Richard Sorge" (R., 1974. 277 lpp.), M.Lukins, I.Gladkova "Nikolajs Kuzņecova" (R., 1975. 214 lpp.).

Daudzi lasītāji labprāt lasa daiļdarbus, kuru varoņi ir notektu profesiju pārstāvji, piemēram, J.Germana trilogiju "Tava uzdevums" (R., 1967. 376 lpp.), "Mans dārgais cilvēks" (R., 1968. 632 lpp.), "Es atbildu par visu" (R., 1968. 814 lpp.) par medikiem; L.Bridakas "Dienas prasa atbildi" (R., 1964. 232 lpp.), H.Gulbja "Pienēgu laiks" (R., 1976. 342 lpp.) par pedaģ. darbu. Šādas daiļliteratūras cienītājiem jāiesaka populārzinātniskas grāmatas par romānā vai stāstā atainoto profesiju, tās izcilie pārstāvjiem, piemēram, A.Driķe, I.Freimano, A.Ābeltiņš "Ārsta sirdsapziņa" (R., 1971. 112 lpp.), H.Glāzers "Dramatiskā medicīna" (R., 1968. 175 lpp.), P.Uglova "Cilvēks staro cilvēkiem" (R., 1981. 251 lpp.), B.Tartakovskis "Stāsts par skolotāju Sunčalinski" (R., 1978. 239 lpp.). Daiļliteratūra, kas ataino lielu mākslinieku dzīvi, piemēram, D.Veiss "Dievišķais un pasaulīgais" (Par V.A.Mocartu) (R., 1990. 748 lpp.) attīsta interesi par mākslu, par ievērojamu mākslinieku dzīvi un daiļradi. Šādu daiļdarbu ir.

tit arī sērijas "Ievērojami cilvēku dzīve" izdevumi, kas veltīti māksliniekiem, piemēram D.Veiss "Rodēns" (R., 1972. 704 lpp.), A.Stankevičs "Dvēseles atbalss". Stāsts par Emila Dēriņa dzīvi (R., 1978. 182 lpp.).

Lasītājus, kas iemīļojuši daiļdarbus, kuru galvenie varoņi ir dzīvnieki, piemēram, E.Setons-Tompsons "Kojito un citi stāsti" (R., 1959. 373 lpp.), G.Trojepoļskis "Baltais Bīns melnā augs" (R., 1976. 270 lpp.), ieinteresēs grāmatas par dabu no sērijām "Stāsti par dabu" un "Apvārsnis", piemēram, Dž. Adamsone "Dzimusi brīvībai" (R., 1972. 488 lpp.), D.Korbets "Evaņas cilvēksādāji" (R., 1970. 220 lpp.), D.B.Šalors "Gorillas gads" (R., 1974. 237 lpp.).

Zinātniskās fantastikas cienītājiem vēlams ieteikt populārsinātnisku literatūru par dažādām zinātņu nozarēm, piemēram, Š.A.erbaha "Ģenētika" (R., 1971. 272 lpp.), J.Eiduss, O.Šmits "Optiskās parādības atmosfērā" (R., 1980. 77 lpp.), S.Lendava-Tilkina "Radiācija un dzīvība" (R., 1978. 162 lpp.). Īpaši viņiem jāiesaka literatūra par astronomiju, aviācijas un kosmonautikas vēsturi un šodien, piemēram, A.Azimovs "Viens" (R., 1972. 309 lpp.), A.Tomiļins "Interesanti par astronomiju" (R., 1973. 287 lpp.).

Ciešas saites vieno daudzliteratūru un literatūrzinātni. Lasītājiem līdztekus kāda rakstnieka daiļdarbiem jāiesaka arī literatūra par viņa dzīvi un daiļradi. Piemēram, lasītājus, kas iemīļojuši Dž.Londona un O'Henri darbus, var ieinteresēt grāmatas no sērijas "Ievērojami cilvēku dzīve": E.Stons "Iznīkta segļos" (R., 1972. 312 lpp.).

N. Vmukovs "Tas, kurš sevi zina par O'Henri" (R., 1976. 239 lpp.). Ž.Saudas cionitājus saistīs A.Moruš darbs "Žorža Sanda" (R., 1971. 400 lpp.).

Iepazīšanās ar daudzu valstu un tautu literatūru veicina interesi par šo zemju un tautu vēsturi un šodienu. Tā lasītājiem, kas iepazimuši japāņu rakstnieku daiļdarbus, ieteicams piedāvāt grāmatas par Japānu: V.Kasie "Japāna bez retuša" (R., 1978. 296 lpp.), V.Ovšipņikova "Sakuras zars" (R., 1980. 263 lpp.) u.c.

Vairāki rakstnieki, piemēram, Z.Ērgle, A.Heniņš, I.Ziedonis līdztekus daiļdarbiem publicējuši arī ceļojumu piezīmes: Z.Ērgle "Gads ar diviem pavasarjiem" [Par Jeungvineju un Jeunselandi] (R., 1979. 119 lpp.), A.Heniņš "Atlantijas savādniece. Islandes ceļš piezīmes" (R., 1973. 128 lpp.), I.Ziedonis, V.Kerotišs, G.Janaitis "Perpendikulārā karote" [Par Taččikiju] (R., 1972. 149 lpp.). Viņu daiļradea cienītājiem jāiesaka arī šie ceļojumu apraksti.

Bibliotekāram rūpīgi jāpārdomā, kādas populārsinātiskas grāmatas ieteikt katram lasītājam atbilstoši viņa interesēm. Piemēram, lasītājiem, kas labprāt apmeklē teātra izrādes un skatās televīzijas uzvedumus, var piedāvāt izdevumus: L.Dzene "Drāmas teātris" (R., 1979. 378 lpp.), "Viņa Artmane" (R., 1979. 190 lpp.), L.Akurātere "Gunsārs Cilinskis" (R., 1978. 182 lpp.), L.Dzene "Dialogs ar Hariju Liepiņu" (R., 1977. 141 lpp.). Lasītājiem, kas regulāri seko televīzijas sporta pārraidēm vai paši nodarbojas ar sportu, jāieteic literatūra par iemīļotajiem sporta veidiem un izcilajiem sportistiem, piemēram:

D.Čaune "Ledā, saulē, pasaulē..." [Par Veru Zozulu] (R., 1978. 25 lpp.), И.К.Роднина "Негладкий лед" [Par daļslidošanu] (M., 1978. 64 c.).

Lasītājiem jāieseka populārzinātniska literatūra par a k t u ā l ā m p r o b l ē m ā m. Piemēram, pašlaik sabiedrības uzmanības centrā ir dabas aizsardzības jautājumi, tādēļ lasītājus saistīs grāmatas: G.Kasparsons "Biosfēra - mūsu mājas" (R., 1978. 64 lpp.), A.Leņkova "Noskalpstā zeme" (R., 1976. 263 lpp.), A.Melluma "Gaujas nacionālais parks" (R., 1977. 160 lpp.), A.Melluma "Latvijas PSR aizsargājamās dabas teritorijas" (R., 1979. 61 lpp.) u.c.

Lasītājiem jāpiedāvā populārzinātniska literatūra p a r d z i m t o n o v a d u, par viņiem zināmām vietām un cilvēkiem. Tā Jelgavas un citu Kurzemes pilsētu iedzīvotājus var interesēt grāmatas I.Lancmanis "Jelgavas pils" (R., 1979. 145 lpp.), G.Jansons "Kurzemes pilsētu senās koka ēkas" (R., 1982. 183 lpp.), madoniešus - atmiņu krājums "Jānis Zābers" (R., 1980. 310 lpp.), kas veltīts viņu slavenajam novadniekam. Ne tikai rīdziniekus, bet arī pāršjos republikas iedzīvotājus interesēs mūsu galvespilsētas tapšanas un tās arhitektūras pieminekļu vēsture: Z.Ērgle, S.Cielavs "Ko stāsta vecās Rīgas ielas un nami" (R., 1968. 143 lpp.), "Feodālā Rīga" (R., 1978. 535 lpp.), J.Krastiņš "Jugendstils Rīgas arhitektūrā" (R., 1980. 223 lpp.) u.c.

Lasītājiem jāieseka grāmatas par viņiem mazāk pazīstamu, bet saistošu nozari, kas varētu radīt pastāvīgu interesi par tajās skarto tematu. Šādi. "g r ā m a t a i - p a r s t e i-

g u m a m" jābūt saistošai, viegli uztveramai un, vēlams, arī pievilcīgai pēc ārējā noformējuma. Par "grāmatu-pārsteigumu" var kļūt sēriju "Apvārsnis" un "Stāsti par dabu" izdevumi, piemēram, E.Bjoka "Jancemi" (R., 1978. 272 lpp.), Dž.Darvls "Mana ģimene un citi svēri" (R., 1973. 255 lpp.), E.Koljers "Trijeta Čilkotinas mežos" (R., 1974. 287 lpp.), F.Mouats "Nevainojiet vilkus" (R., 1972. 139 lpp.).

Attīstīt tālāk lasītāju interesi par populārzinātnisko literatūru palīdz bibliogrāfisko izdevumu izmantošana.

5. LASĪTĀJU PIEPRASĪJUMU APMĒRINĀŠANA

Lai pilnveidotu bibliotēku darbu lasīšanas organizēšanā un vadīšanā, Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēka no 1978. līdz 1980. gadam veica pētījumu "Lasītāju pieprasījuma veidošana bibliotēkā".^x Pētījumā noskaidrotas lasītāju pieprasījumu raksturīgākās iezīmes, bibliotekāra loma lasīšanas vadībā, bibliotēku galvenie uzdevumi lasītāju pieprasījumu un interešu apmierināšanā un veidošanā. Teicama lasītāju pieprasījumu izpilde veicina jaunu lasītāju iesaistīšanu, cel bibliotēkas autoritāti, rada uzticību bibliotekāram.

^x Lasīšanas aktivitāte un daudzpusība pilsētciematu bibliotēkās: Stat. tab. / V.Lača LPSR Valsts b-ka. - R.: V.Lača LPSR Valsts b-ka, 1980. - 35 lpp.

Lasītāju pieprasījums un tā veidošana bibliotēkā: Zin. metod rakstu krāj. / V.Lača LPSR Valsts b-ka. - R.: LPSR Kult. m-jes Māc. iest. metod. kabinets, 1982. - 137 lpp.

Iedzīvotāju izglītības un lasīšanas kultūras līmeņa celšanās rezultātā lasītāji arvien biežāk ierodas bibliotēkā ar konkrētu pieprasījumu, t.i., pieprasa noteiktu grāmatu vai rakstu. Ja šis izdevums vai raksts lasītājam vajadzīgs darbam, mācībam, praktisko zināšanu apgūšanai vai īpašo interešu apmierināšanai, bibliotekārs uzdevums ir pieprasījumu apmierināt. Arī apmierinot konkrētu pieprasījumu, diezgan bieži nākas sniegt lasītājam bibliotekāro palīdzību: brīvpieejas fondā jāpalīdz grāmatu sameklēt; ja bibliotēkā ir jaunāks, pārstrādāts un papildināts pieprasītās grāmatas izdevums, par to jāinformē lasītājs; ja pieprasītās grāmatas nav, par attiecīgo jautājumu iesakāms līdzvērtīgs izdevums.

Dažreiz lasītājs precīzi nezina autora uzvārdu, grāmatas nosaukumu, periodiskajos izdevumos publicētus rakstus meklē fondā vai katalogā kā patstāvīgus izdevumus. Ja pieprasījuma precizitāte izraisa šaubas, tas jāpārbauda pēc katalogiem, kartotēkām, Preses hronikām, uzzīņu izdevumiem.

Ja pieprasīto grāmatu vai žurnālu parāmis cits lasītājs, pieprasītāju informē, ka viņš to dabūs, tiklīdz tas būs saņemts atpakaļ bibliotēkā. Bibliotekārs pa telefonu vai rakstiski var palūgt pirmo lasītāju ātrāk atnest izdevumu, jo tas nepieciešams citam. Ja vajadzīgo materiālu pieprasa daudzi lasītāji, viņus plerakota rindā. Ja fondā vajadzīgās grāmatas vispar nav, to pieprasa sistēmas iekšējās grāmatu apmaiņas vai SBA kārtā.

Lai varētu kontrolēt konkrētu pieprasījumu izpildi un analizēt bibliotēkas veikur šajā jomā, atteikumi jāieraksta lasītājiem atteikto pieprasījuma uzskaites burinīca, obligāti aizpildot visas ailes. Šeit jāuzrāda arī, no kādiem fondiem

pieprasījuma izpildīts: zilā "Kadā veidā" pret katru pieprasījumu raksta nosacītus jēdzienus apzīmējumus. Piemēram, ja pēc kāda laika izdovums izsniegta no savas bibliotēkas fonda, raksta burtu "b", no centrālās bibliotēkas - "cb", no citām filiālbibliotēkām - "f", starpbibliotēku abonementa kārtā - "SBA".

Atteikto pieprasījumu uzskaitē parāda arī, kādu lasītājiem vajadzīgu grāmatu nav fondā un ļauj izdarīt pareizus secinājumus par to piekomplektēšanu. Tāpēc atteikumā jāuzskaita arī tad, kad lasītājs grāmatu nevar gaidīt. Ailā "Pieprasījums apmierināts" ieraksta "nogaidīs".

Bibliotēkas bieži vien nevar apmierināt lasītāju pieprasījuma pēc jauniem un arī agrāk izdotiem interesantiem darbiem un labākajām populārsinātniskajām grāmatām, jo to nav pietiekamā eksemplāru skaitā. Lai šīs grāmatas pirmām kārtām saņemtu lasītāji, kas par tām interesējas, viņus pieraksta rindā speciāli iekārtotā burtnīcā vai kartotēkā. Nelielās ciemu bibliotēkās labāk iekārtot burtnīcu, jo to ērtāk glabāt. Filcētu un rajonu bibliotēkās, kur pieprasījumu skaits lielāks, vislabāk strādāt ar kartotēku. Šajā gadījumā uz kartītes raksta grāmatas autoru un nosaukumu, zemāk - lasītāja uzvārdu. Kartītes kartotēkā pieprasīto grāmatu autoru uzvārdu vai nosaukumu alfabētiskā secībā. Tiklīdz grāmata saņemta atpakaļ bibliotēkā, to noliek atsevišķi un ziņo lasītājam. Grāmatu lasītājam glabāt ne ilgāk par 3 dienām.

Par tematisku sauc lasītāja pieprasījumu pēc literatūras par kādu tēmu. Tematiskie pieprasījumi ir ļoti daudzveidīgi. Tos ierada aktuāli sabiedriski politiski notikumi, zi-

nātnes un tehnikas sasniegumi, kultūras dzīves notikumi. Tematiskie pieprasījumi rodas arī par ražošanas jautājumiem, tos nosaka lasītāju īpašās intereses, sabiedriskais darbs un mācības.

Lei par attiecīgo tematu varētu ieteikt vispiemērotākās grāmatas, dažkārt par to jāiegūst papildus ziņas:

- jāprecizē temats. Piemēram, lasītājs pieprasa literatūru par cīņu pret angļu koku kaitekļiem. Sarunā noskaidro, ka vajadzīga literatūra tieši par plūmju kaitekļiem;

- jānosaka temata hronoloģiskā robežas. Piemēram, apkalpojot lasītāju, kam nepieciešama literatūra par starptautisko stāvokli, jāuzsina, par kādu periodu viņš interesējas;

- jānoskaidro pieprasījuma mērķis. Literatūra tiek atlasīta un ieteikta atkarā no tā, vai lasītājam grāmata vajadzīga referāta sagatavošanai, kursa darba izstrādāšanai, darba uzdevumu veikšanai, praktisko sadzīves jautājumu risināšanai vai citām vajadzībām;

- jānovērtē lasītāja sagatavotība. Uzzina, ko viņš jau ielasījis par attiecīgo tematu, vai lasītas tikai populārsinātniskās grāmatas vai arī cita tipa izdevumi. Tas palīdz noteikt, kādas sareģitības literatūru lasītājam ieteikt.

Pēc visu šo papildsiņu noskaidrošanas bibliotekārs palīdz lasītājam izvēlēties literatūru. Ja lasītājam pietiek ar populārsinātniskiem izdevumiem, bibliotekārs kopā ar lasītāju tos izvēlas tieši no fonda. Sagatavotam lasītājam iesaka ieskaatīt katalogu un vispārīgo rakstu vai tematiskās kartotēkas.

Sameklēt literatūru par tematu, paplašināt lasītāju redzesloku attiecīgajā jautājumā palīdz bibliogrāfisko rādītāju izman-

tošana. Pēc bibliogrāfisko līdzekļu kartotēkas var noskaidrot, vai literatūra par pieprasīto tematu nav apkopota atsevišķā rādītājā, vai kādā no bibliogrāfisko vai metodisko materiālu krājumiem nav atrodams bibliogrāfisks saraksts par attiecīgo jautājumu. Piemēram, jaunietim, kas pieprasa literatūru par karatē un džudo, atlasīt grāmatas, rakstus no periodiskiem izdevumiem palīdzēs izdevums "Grāmatu - jaunatnei" ievietotais bibliogrāfiskais saraksts, kas pievienots mūtvārdu žurnālam "Cīņās uz paklāja un uz tatami" (R., 1981, 49.-52. lpp.).

Bibliotekāram jāpalīdz lasītājam apgūt bibliogrāfisko līdzekļu izmantošanas iemaņas, jāpārnāk, ka lasītājs, izmantojot bibliogrāfiskos līdzekļus, var patstāvīgi atlasīt piemērotāko literatūru par viņu interesējošo tematu. Bibliotekāram jārūpējas, lai bibliogrāfiskie izdevumi atrastos fondā, bibliotekāra galda tuvumā, lasītājiem ērti pieejamā vietā.

Ja pieprasījums sarežģīts un filiālbibliotēka to nevar apmierināt, literatūras izvēlē un grāmatu sagādē tiek jā centralā bibliotēka.

Dažkārt lasītāji ierodas bibliotēkā ar nenoteiktu pieprasījumu un lūdz, piemēram, "kaut ko interesantu", "kaut ko jaunu", "to, kas citiem patīcis". Kaut arī pirmajā brīdī lasītājs nepasaka, par ko interesējas, tas nenozīmē, ka viņam vienai, ko lasīt. Visbiežāk lasītājs neprot savas intereses formulēt. Pārrunu gaitā bibliotekārs noskaidro un formulē šādu lasītāju intereses. To var izdarīt dažādi. Dažkārt pārrunas par to, kas no agrāk lasītājam patīcis, sniedz ieskatu par lasītāja interešu loku, uztveres īpatnībām un palīdz bibliotekāram rekomendēt vispiemērotāko grāmatu. Lasītājam jāizstāsta, ka bib-

liotēkā ir grāmatas par visdažādākajiem jautājumiem, jāizrāda grāmatu fonds un interesantākās grāmatas no dažādā nodaļām. Īpaša lasītāja uzmanība pievēršama izstādēm, norādot, ka arī no tām var ņemt literatūru lasīšanai. Jāpastāsta par žurnāliem un atsevišķiem šim lasītājam piemērotākiem rakstiem. Lasītāja reakcija uz bibliotekāra stāstījumu parādīs, kuri jautājumi un kādas grāmatas viņam ir tuvāki.

Lasītājiem var ieteikt izvēlēties grāmatas arī no galdā kastēs ievietotām literatūras kopām. Viņi labprāt izraugas grāmatas no tās, ko nodevuši citi lasītāji. Bibliotekāram ieteicams abonamenta galdā tuvumā iekārtot speciālu plauktu, kurā novietot lasītāju atnestās grāmatas. Lai neapgrozītos pārāk šaurā grāmatu lokā un mākelini ciski vāji darbi, šajā plauktā bibliotekārs var ielikt ne tikai atnestās, bet arī nedaudz labāko grāmatu dažādās literatūras nozarēs.

Apmierinot nenoteiktos pieprasījumus, var izmantot ieteicamos bibliogrāfiskos līdzekļus. Tie noder populāra satura anotēti bibliogrāfiskie rādītāji un saraksti, piemēram, no sērijām "Ciešos pie dažādām tautām", "Ko lasīt tālāk", pārrunas par literatūru, piemēram, "Smēķēšana - ceļš uz slimībām" (R., 1981. 16 lpp.), "Dzīvnieki mūsu mājās" (R., 1981. 20 lpp.); dažādiem masu pasākumiem pievienotie saraksti bibliogrāfisko un metodisko materiālu izdevumos, piemēram, "Grāmatu - jaunatnei".

Lasītāju pieprasījumu apmierināšana ir galvenais bibliotēkas uzdevums, tāpēc bibliotekāram jāapjautājas, vai lasītājs ir dabūjis vajadzīgos materiālus, arī tad, kad lasītājs patstāvīgi meklē literatūru.

6. IETEICOŠO BIBLIOGRĀFISKO LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA LASĪŠANAS VADĪBĀ

Ieteicošie bibliogrāfiskie līdzekļi ir kvalitatīvas lasīšanas vadības pamats, tādēļ bibliotekāram rūpīgi jāgatavojas literatūras ieteikšanai ar bibliogrāfisko līdzekļu starpniecību: jāiepazīst bibliogrāfisko līdzekļu saturu un tajos ieteiktā literatūra, jāapsver, kādiem lasītājiem tā piemērota, kurus lasītājus var interesēt bibliogrāfiskajā līdzeklī iekļautās literatūras tematika.

Bibliogrāfisko līdzekļu un tajos ietvertās literatūras ieteikšanas galvenā forma ir sarunas ar lasītājiem. Sākumā, kamēr lasītāji vēl nav apguvuši bibliogrāfisko līdzekļu izmantošanas iemaņas, viņi tos izmanto ar bibliotekāra palīdzību.

Ieteicošie bibliogrāfiskie līdzekļi veicina lasītāju pašizglītību, sekmē personības veidošanos. Tie palīdz bibliotekāram ieteikt literatūru lasītājiem, kuriem nav ieteiktu lasīšanas interešu, rosinot viņos zinātkāri par noteiktas tematikas literatūru, pievērst viņu uzmanību aktuāliem, sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem. Šiem lasītājiem vispirms vēlams ieteikt interesantu grāmatu, jo saistoša grāmata rada interesi par tajā skartajiem jautājumiem. Ja tā iepatikusies, bibliotekārs, izmantojot bibliogrāfiskos izdevumus, piedāvā lasītājam arī citas grāmatas par šo tēmu. Piemēram, ja lasītājs izlasījis Ž.I.Kusto, F.Dimā, DĒ.Dugena grāmatu "Klusuma valstība. Dzīvā jūra" (R., 1980. 479 lpp.), kurai veltīts bibliogrāfiskais saraksts "Klusuma valstība" (R., 1980. 1 lp. sauc. 5 lpp.) sērijā "Ko lasīt tālāk", bibliotekārs var ieteikt viņam arī citas sarakstā minētās grāmatas. Lasītājam, kas iepazinies ar

A.Semjonova grāmatā "Bezbeilīgie" (R., 1971. 207 lpp.) tēlotājām latviešu partizāņu gaitām, jāpiedāvā bibliogrāfiskajā sarakstā "Pa partizāņu takām" (R., 1978. 1 lp. saloc. 3 lpp.) sērijā "Ko lasīt tālāk" un izdevumā "To dienu slava nezudīs" (R., 1975. 29 lpp.) uzrādītā literatūra.

Jauno lasītāju interešu veidošanai izmantojams izdevums "Ko lasīt?", kurā ievietoti anotēti ieteicošie bibliogrāfiskie saraksti par dažādiem jauniešu vidū aktuāliem tematiem. Piemēram, jauno lasītāju uzmanību pievērst pašaudzināšanas un sevis pilnveidošanas jērtājumiem bibliotekāriem palīdzēs sarakstā "Iepazīsti pats sevi" ("Ko lasīt?" R., 1978. [3] lpp.) iekļautā literatūra. Jaunietēm vēlams ieteikt literatūru, kas minēta sarakstos "Bet kā ar meitenēm?" ("Ko lasīt?" R., 1980. [5] lpp.), "Mīlestības skaidrībām" ("Ko lasīt?" R., 1982. [4] lpp.). Jauniešu interešu veidošanai izmantojami arī V.I.Ļeņina PSRS Valsts bibliotēkas izdevumi no sērijas "Круг чтения молодежи", piemēram, "На орбите времени" (M., 1976. II2 c.), kurā aplūkota dažādu nozaru literatūra, kas var saistīt jauniešu interesi.

Iepazīstinot lasītāju ar bibliogrāfisko sarakstu "Bernhards un Mihaels Grīmeki. Serangeti nedrīkst mirt" ("Ko lasīt tālāk" R., 1974. 1 lp., saloc. 3 lpp.), rādītāju "Cilvēk, atceries - daba nav neizsmeļama" (R., 1980. 21 lpp.), bibliogrāfiskajiem sarakstiem, pārrunām par grāmatām, kas ievietoti izdevumā "Daba - mums un nākotnei" (R., 1980. 46 lpp.), bibliotekārs var rosināt lasītāja interesi par aktuāliem dabas aizsardzības jautājumiem.

Ar ieteicošo bibliogrāfisko līdzekļu palīdzību var padziļināt jau esošās lasīšanas intereses, labvēlīgi ietekmēt turp-

māko literatūras izvēli. Iepazīnies ar ieteicošo bibliogrāfisko līdzekli, lasītājs uzzina, kāda literatūra iznākusi par viņu interesējošo tematu. Piemēram, ja sarunā ar lasītāju vai formulāra analīzes gaitā noskaidrots, ka lasītājs interesējas par teātri un kinomākslu, viņa uzmanība pievēršama pārrunām par grāmatām "Karums mūsu garumā" (R., 1978. 29 lpp.), ieteicošajiem bibliogrāfiskajiem rādītājiem "Desmitā māža" (R., 1982. 92 lpp.), M.E.Зеленина "Советское киноискусство" (M., 1980. 239 c.), M.E.Зеленина "Зарубежное киноискусство" (M., 1981. 142 c.). Lasītājs - makšķernieks noskaidros savām interesēm atbilstošu literatūru izdevumos "Medniekiem un makšķerniekiem" (R., 1981. 18 lpp.), С.А. Кривковский "Рыболову" (M., 1980. 40 c.). Lasītāju dotādo interešu apmierināšanai kalpo arī V.I.Лепина PSRS Valsts bibliotēskas izdotās sērijas "Ваше увлечение" izdevumi. Piemēram, motosporta cienītājiem var ieteikt rādītāju "Мотолобителю" (M., 1975. 31 c.), jauniešus, kas aizraujas ar aviamodelisma, saistīs rādītāja "Авиамоделисту" (M., 1974. 16 c.) iekļautā literatūra.

Ieteicošie bibliogrāfiskie saraksti "Ko lasīt?" palīdz ne tikai rosināt jauniešu lasīšanas intereses, bet arī padziļināt jau esošās. Šajā gadījumā bibliotekārs pēc iepazīšanās ar anotācijām var atlasīt minēto literatūru un ieteikt to lasītājam, kas interesējas par attiecīgo jautājumu, vai arī izsniegt lasītājam sarakstu par tematu, kurš viņu interesē.

Paplešināt lasītāja intereses var, atklājot viņu interesējošā temata saites ar citiem tematiem. Piemēram, lasītājam, kas interesējas par kosmosa apgūšanu, var ieteikt literatūras rādītāju В.А.Наседкина, Г.Н.Гранова, Т.А.Казьминская "Мир современной биологии" (M., 1977. 141 c.), pievēršot lasītāja uzmanību

literatūrai, kas aplūkots nodalās "Жизнь-явление космическое", "Биологи обживают космос".

Ieteicošie bibliogrāfiskie līdzekļi veicina sistemātiskas lasīšanas ieraduma izveidošanos. Piemēram, jaunietim, kas interesējas par kosmonautiku, bet lasa literatūru bez sistēmas, negūstot pilnīgu priekšstatu par šo tematu, var ieteikt izdevumu "Kosmiskā stafete" (R., 1961. 53 lpp.), Г.В.Успенская "Раскрывая тайны Вселенной" (М., 1979. 87 с.), Н.В.Николаев "Будни космической эры" (М., 1981. 16 с.), paskaidrojot, par kādiem jau iejumiem tajos uzrādīta literatūra, kā rādītāji izmantojami, kādas priekšrocības ir sistemātiskai lasīšanai.

Ieteicošie bibliogrāfiskie līdzekļi plaši izmantojami ne tikai populārzinātniskās, bet arī daļliteratūras propagandā. Ieteicošie bibliogrāfiskie rādītāji pieradina lasītāju sekot visam jaunākajam, vērtīgākajam daļliteratūrā. Lasītājam, kas labi orientējas daļliteratūrā, var ieteikt V.I.Лепина PSRS Valsts bibliotēkas izdevumu "Советская литература", ko bibliotēkas saņem reizi gadā. Plašākam lasītāju lokam adresēts bibliogrāfiskais rādītājs "Литература и искусство", kas iznāk četrreizi gadā un kam pievienots ietvertās literatūras tematiska palīgrādītājs.

Ieteicošie bibliogrāfiskie līdzekļi palīdz bibliotēkam armierināt lasītāju pieprasījumus pēc noteiktas tematikas un žanra literatūras, paplašināt viņu lasīšanas intereses, pārvarēt vienveidību literatūras izvēlē. Tie izmantojami V.I.Лепина PSRS Valsts bibliotēkas izdevumi: "Литература и искусство", kam pievienots daļliteratūras tematisks palīgrādītājs; ieteicošais bibliogrāfiskais rādītājs "Советская литература" (Вып. I-4. М., 1976-1979), kurā izdalītas tematisk-

kas rubrikas, bet katrs laidiens veltīts noteikta žanra literatūrai; Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēkas tematiskie dailliteratūras saraksti, rādītāji, apskati, pārrunas, kas izdoti atsevišķi vai publicēti dažādos bibliogrāfisko un metodisko materiālu izdevumos, piemēram, anotētais dailliteratūras rādītājs "Cilvēki un dievi" (R., 1981. 21 lpp.), dzejas apskats "Mūžam dzīvā mātes balss" (R., 1978. 27 lpp.), pārrunas "Laimi ne tikai sev, bet arī citiem" par sieviešu tēliem latviešu padomju prozā, kas ievietotas izdevumā "Dialogs ar skaisto" (R., 1980. 40.-45. lpp.). Vēsturisko romānu cienītāji, izmantojot izdevuma "Литература и искусство" tematiskā rādītāja nodaļu "Произведения на исторические темы", līdzās romāniem atradīs arī citu žanru literatūru par vēsturi. Uzmanību var saistīt arī pārējās tematiskā rādītāja nodaļas. Šiem lasītājiem piemērotu literatūru atlasīt palīdzēs arī Viļa Lača Latvijas PSR Valsts bibliotēkas izdevumi: "Teiksmainā senatne" (R., 1981. 28 lpp.), "No mītiem līdz literatūrai" (R., 1978. 1 lp. saloc. 4 lpp.) un "Brukners Kārlis. Zelta faraons" (R., 1974. 1 lp. saloc. 3 lpp.) no sērijas "Ko lasīt tālāk". Iesakot izdevumu "Mirdzot šķēpiem zeltaules staros" (R., 1982. 36 lpp.), bibliotekārs lasītāja uzmanību var pievērst ne tikai nodaļai, kas veltīta strēlnieku gaitu atspoguļojumam dailliteratūrā, bet arī nodaļai, kurā iekļauta sabiedriski politiskā literatūra par latviešu sarkano strēlnieku cīņu un uzvaru ceļu.

Ieteicošie bibliogrāfiskie līdzekļi palīdz bibliotekāram virzīt lasītāja interesi no vienkāršākas uz sarežģītāku un mākslinieciski augstvērtīgāku literatūru. Daudzi jaunieši aiz-

raujas ar fantastisko un piedzīvojumu literatūru. Bibliogrāfiskais rādītājs "Fantastikas pasaulē" (R., 1980. 80 lpp.) un bibliogrāfiskais episks B.B. Ляпунов "В мире фантастики" (M., 1975. 207 c.) dod bibliotekāram iespēju iepazīstināt jauniešus ar ievērojamāko padomju un aizrobežu valstu rakstnieku - fantastu daiļradi, pievērst viņu uzmanību fantastiskās literatūras vērtībām. Bibliogrāfiskais rādītājs З.П.Шаламова "Приключения и путешествия" (M., 1979. 128 c.) iesaka mūsdienu padomju un ārzemju rakstnieku, kā arī krievu un aizrobežu klasiķu labākos darbus, kas ne tikai izklaidē lasītāju, bet arī liek padomāt par nopietnām lietām. Svarīgs bibliotekāru uzdevums ir panākt, lai fantastiskā un piedzīvojumu literatūra nevienam lasītājam nebūtu vienīgā lasāmviela daiļliteratūras jomā. Lai pievērstu šo lasītāju uzmanību arī citas tematikas daiļliteratūrai, piemēram, jāiesaka ieteicamie bibliogrāfiskie līdzekļi, kurus ietverti daļdarbi par aktuālu tematiku ar interesantu, saistošu sižetu, piemēram, pārrunas par literatūru "Par cilvēku šoukties - viegli, būt cilvēkam - grūti" (R., 1980. 18 lpp.), kurās ietverti latviešu padomju rakstnieku romāni un stāsti par mūsdienu jauniešiem; ieteicamais bibliogrāfiskais rādītājs З.П.Шаламова "С огнем Прометея" (M., 1980. 90 c.), kurā aplūkoti progresīvo ārzemju rakstnieku darbi par vīrišķīgiem un drosmīgiem cilvēkiem; pārrunas par 70 gadu padomju literatūru, kas veltīta mūsdienu cilvēk morālei un pilsoniskai atbildībai, O.A.Гурболикova "Мне в мире до всего есть дело..." (M., 1978. 63 c.)

Iepazīstināt lasītājus ar ievērojamu rakstnieku daiļradi, jauniešiem padziļināt skolā iegūtās zināšanas var, izmantojot izdevumus, kas veltīti atsevišķiem rakstniekiem, piemēram, "Anna Brigadere, 120" (R., 1981. 27 lpp.), "Levs Tolstojs, 150" (R., 1976. 38 lpp.), izdevumus no sērijas "Kultūras vērtību pasaulē": "Pjērs Bomaršē, 250" (R., 1981. 20 lpp.), "Juris Alunāns, 150" (R., 1981. 19 lpp.).

Bibliotekāra dienasgrāmātā vai lasīšanas kartotiskā, kur bibliotekārs izdara atzīmes par darbu ar bibliotēkā izdalīto grupu lasītājiem, jāatzīmē, kurus bibliogrāfiskos līdzekļus plānots piedāvāt konkrētam lasītājam, kādi bijuši ieteikuma rezultāti. Tas ļaus bibliotekāram sekot lasītāju interešu veidošanās procesam.

Bibliogrāfiskais saraksts^x

Lasītāju diferencēta apkalpošana masu bibliotēkās: Metod. norād. / V. Lača LPSR Valsts b-ka. - R.: V. Lača LPSR Valsts b-ka, 1976. - 52 lpp. - (Pālis bibliotekāram).

Индивидуальное обслуживание читателей [Зборник] / Гос. б-ка ЭССР им. Фр. Р. Крейцвальда. - Таллин; В.и., 1977. - 113 с.

Индивидуальная работа с читателями в массовой библиотеке. В кн.: В помощь массовым библиотекам, 1979. М., 1979, с. 32-44.

Работа с читателями. М., 1981.

3.2. Индивидуальная работа с читателями, с. 170-185.

^x Saraksta sākumā jāzīmē visi vispārīgie materiāli, aiz tiem - literatūra par tematiem tādā secībā, kādā tie iztirzāti izdevuma nodaļās. Pirms iespieddarbu apraksta norādītie nodaļas numurs, uz kuru tie attiecas.

Тугов В.М., Галкин Д.И. Индивидуальное руководство чтением как целенаправленная деятельность. - Сов. библиотекостроение, 1981, № 3, с. 62-77.

1. Изучение читательских интересов - основа руководства чтением. - В кн.: Руководство чтением в массовой библиотеке. Минск, 1979, с. 8-15.

2. Sakaravotāņa darbam ar lasītājiem: Metod. norād. - Grām.: Metodiski norādījumi kultūras darbinieku V semināram 1977./78. mācību gada maijā - jūnijā. R., 1978, 7.-10. lpp.

Проблемы дифференциации читателей и психологии чтения: Сб. науч. тр. / Ленингр. гос. ин-т культуры им. А.К.Крупской.- Л.: В.и., 1980.-172 с.

Теоретические проблемы руководства чтением: Труды / Ленингр. гос. ин-т культуры им. Н.К.Крупской. - Т. 33. - Л.: В.и. 1977. 109 с.

3. Lasītāju estētiskā audzināšana un darbs ar daļlīteratūru mūsu bibliotēkās: Konsultācija. - Grām.: Dialogs ar skaisto. R., 1980, 7.-32. lpp.

Ольшавская Л.А. Пропаганда художественной литературы в массовых библиотеках. М., 1980.

Индивидуальная и индивидуально-групповая работа (формы и методы), с. 16-31.

Знакомство о зарубежной литературе. - М., 1978.

Методы и формы пропаганды зарубежной художественной литературы, с. 9-31.

4. Руководство чтением отдельных групп читателей в библиотеках, обслуживающих сельское население. - Ташкент, 1979.

Работа в помощь всестороннему развитию личности и общему самообразованию, с. 16-26.

6. Ieteicošo bibliogrāfisko līdzekļu izmantošana darbā ar lasītājiem: Metod. norād. - Grām.: Metodiski norādījumi kultūras darbinieku IV semināram 1976./77. mācību gada marta - aprīlī. R., 1977, 15.-21. lpp.

Рекомендательная библиография в руководстве чтением: (Итоги исследования). - М.: Книга, 1975. - 112 с. - (Гос. б-да СССР им. В.И.Ленина).

Руководство чтением в массовой библиотеке. - Мнск, 1979.
Использование рекомендательной библиографии в руковод-
стве чтением, с. 20-35.

Saturs

Ievads	3
1. Lasītāju interešu izpēte	4
2. Sagatavošanās individuālajam darbam ar lasītā- jiem. Individuālā darba metodes	19
3. Individuālais darbs ar lasītājiem daiļliteratūras propagandā	23
4. Lasītāju ieinteresēšana par populārzinātnisko li- teratūru	27
5. Lasītāju pieprasījumu apmierināšana	33
6. Ieteicamo bibliogrāfisko līdzekļu izmantošana lasīšanas vadībā.....	39

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308121396

(0,10)

Bezmaksas